

MÂTÜRÎDÎ ARAŞTIRMALARI -SORUN VE ÖNERİLER-

Editörler:

Doç. Dr. Recep TUZCU
Dr. Öğr. Üyesi M. Raşit AKPINAR
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖZGEN

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
İMAM MÂTÜRİDİ UYGULAMA
VE ARAŐTIRMA MERKEZİ

Kitap Adı:	MÂTÜRÎDÎ ARAŞTIRMALARI -SORUN VE ÖNERİLER-
Editörler:	Doç. Dr. Recep TUZCU Dr. Öğr. Üyesi M. Raşit AKPINAR Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖZGEN
Dizgi & Mizanpaaj:	Endülüs Yayınları
Kapak:	Endülüs Yayınları
ISBN:	978-605-64761-2-9
Baskı & Cilt:	Step Ajans Matbaa Ltd. Şti. Göztepe Mah. Bosna Cad. No: 11 Bağcılar / İstanbul Tel: 0212 446 88 46 Sertifika No:12266

ENDÜLÜS YAYINLARI

Adres: İstoç 17. yol Sokak 16. Ada No: 97/99
Bağcılar/İstanbul
İletişim: +90 212 659 30 03
+90 533 427 94 98
+90 506 101 88 34
E-Posta: endulusyayinlari@gmail.com
savastali.st@gmail.com

İSTANBUL 2018

Bu eserin tüm yayın hakları Endülüs Yayınları'na aittir. Eleştirel makale ve dergilerde yapılacak kısa alıntılar dışında , bu kitabın bir kısmı veya tamamı, yayıncının izni olmadan yayınlanamaz.

Arap Dünyasında Mâtürîdî Düşünce Üzerine Yapılan Çalışmalar

Seyit BAHÇIVAN ^{78*}

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على سيد الأولين والآخرين، وعلى آله
وصحبه، ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين، وبعد:

Sözlerime hâzırûna saygı ve muhabbetlerimi arz ederek, uzaklardan teşrif eden meslektaşlarımıza hoş geldiniz diyerek, böyle bir merkezin kurulmasını gerçekleştiren Sayın Rektörümüze de teşekkürlerimi sunarak başlamak istiyorum.

Sözü uzatmadan çalıştayın birinci oturumunun konusu ile ilgili kanaatlerimi ve Sönmez Kutlu Hocamızın konuşmaları ile ilgili de bir iki hususu arz etmek istiyorum.

İmam Matürîdî'yi ve onun ilmi muhassılasını konuşurken, kendisinden önceki ulemanın, hocalar ının özellikle de mezhepte hem itikad hem de fıkhıta imamı olan Ebû Hanîfe'nin çok iyi araştırılması ve bilinmesi icap eder düşüncesindeyim. Zira İmam Matürîdî'yi İmam Matürîdî yapan İmam Ebû Hanîfe ve onun sahip olduğu fikirlerdir. Malum-i âliniz, İmam Matürîdî İmam Ebû Hanîfe'nin fikirlerini daha sistematik bir şekilde, kendi döneminin dili ile ve akli ve nakli delillerle destekleyerek gündeme yeniden taşımıştır. (Beyâzîzâde, *İşârâtü'l-merâm min ibârâtî'l-İmâm*, s. 23).

Matürîdî öncesi hocasının mensup olduğu İyâdiyye (العباضية) ve Cüzçâniyye (الجوزجانية) aileleri başta olmak üzere dönemin önemli ulemasının ve ilmi ortamın iyi araştırılması gerekir.

⁷⁸ Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Mezhepler Tarihi Anabilim Dalı, bahcivans@hotmail.com.

Bu bağlamda bu dönemle ilgili çalışmalara öncülük edenleri, sebkat hakları olmaları hasebi ile burada hayırla yâd etmek, -hayatta olanlara Allah'tan sağlık, sıhhat, afiyet ve ömürlerine bereketler, ahirete intikal edenlere de rahmetler dileyerek- eserlerine de işaret etmek yerinde olur düşüncesindeyim.

Bu meyanda bir Eş'arî eğitim kurumu mesabesinde olan Ezher ve Kahire Üniversitelerini de zikretmek kadirşinaslık olur düşüncesindeyim. Zira Ezher ve Kahire Üniversiteleri Mâtürîdî öncesi dönem ve Mâtürîdî'nin kendisi ile ilgili Arap dünyasında ilk ve en kapsamlı tezleri yaptırma önceliğine sahiptir. Bu tezler ve onu takip eden birkaç çalışmanın adı şöyledir:

العقيدة الماتريدية لأبي الخير محمد أيوب علي، رسالة الدكتوراه، دار العلوم بجامعة القاهرة ١٣٧٤/١٩٥٥، وطبعت الرسالة فيما بعد بعنوان: عقيدة الإسلام والإمام الماتريدي، في بنغلاديش، دكا ١٤٠٤/١٩٨٣.

أبو حنيفة حياته وعصره، آراؤه وفقهه للإستاذ محمد أبي زهرة، القاهرة ١٩٤٧.

الإمام الأعظم أبو حنيفة المتكلم لعناية الله إبلاغ الأفغاني، وطبع في القاهرة ١٩٧١، و١٩٩٤.

كتاب التوحيد للماتريدي، تحقيق فتح الله خليف، بيروت ١٣٩٠/١٩٧٠.

إمام اهل السنة والجماعة ابو منصور الماتريدي وآراؤه الكلامية لعلي عبد الفتاح المغربي، مصر ١٤٠٥/١٩٨٥.

كتاب الرد على أهل البدع والأهواء الضالة لأبي مطيع مكحول بن الفضل النسفي (ت. ٣١٨هـ)، تحقيق مارية برناند، ١٩٨٠. ثم حقق الكتاب من جديد بتحقيق سيد باغجوان وطبع بقونية ٢٠١٣.

كتاب الاعتقاد لصاعد بن محمد الاستوائي (ت. ٤٣٢هـ)، تحقيق سيد باغجوان، بيروت ٢٠٠٥/١٤٢٦.

Burada son Şeyhülislam Vekili, hocalarımızın hocası allâme Muhammed Zâhid Kevserî rahmetlinin, mezheple alakalı önemli kitapların yayınlanmasını teşvik etmesine, bir kısmını bizzat tahkik ederek neşretmesine ve bunlara yazdığı takdim ve takrizlerinde İmam Ebû Hanîfe ve İmâmu'l-Hudâ Ebû Mansur Mâtürîdî'yi Mısır diyarında ilim dünyasının gündemine taşımasına da işaret etmeden geçmemeliyiz. Kevserî'nin yazdığı takdim ve takrizleri daha sonra (1997/1418) (دمشق- بيروت) ismiyle yayımlandı. Doğrusu çok da güzel oldu. Hepsini bir arada toplu şekilde bulma imkânını elde etmiş olduk. Kevserî'nin Mâtürîdî ve Mâtürîdîlikle ilgili yazdığı veya tahkik ettiği eserlerin bazıları aşağıdadır:

العالم والمتعلم، والفقہ الأيسط، والرسالة إلى عثمان البتي، للإمام أبي حنيفة، طبعت بتحقيق وتقديم شيخ مشايخنا الإمام محمد زاهد الكوثري، القاهرة ١٣٦٨ هـ.

- الحاوي في سيرة الإمام الطحاوي، محمد زاهد الكوثري، القاهرة ١٣١٧ هـ.

- حسن التقاضي في سيرة الإمام أبي يوسف القاضي، محمد زاهد الكوثري، القاهرة ١٣٦٨ هـ.

- بلوغ الأماني في سيرة الإمام محمد بن الحسن الشيباني، محمد زاهد الكوثري، القاهرة ١٣٥٥ هـ.

- الإمتاع بسيرة الإمامين الحسن بن زياد ومحمد بن شعاع، محمد زاهد الكوثري، القاهرة ١٣١٧ هـ.

- مناقب الإمام أبي حنيفة وصاحبته أبي يوسف ومحمد بن الحسن، للذهبي، طبع أولا بتحقيق محمد زاهد الكوثري وأبي الوفاء الأفغاني في الهند، ثم في بيروت ١٤٠٨.

- تأنيب الخطيب على ما ساقه في ترجمة أبي حنيفة من الأكاذيب، محمد زاهد الكوثري، القاهرة ١٩٤٢، وطبع أيضا في بيروت ١٤١٠/١٩٩٠.

- النكت الظريفة لردود ابن أبي شيبه، محمد زاهد الكوثري، القاهرة ١٩٤٢.

- فقه أهل العراق وحديثهم، محمد زاهد الكوثري، تحقيق عبد الفتاح أبي غدة،

بيروت ۱۳۹۰/۱۹۷۰.

- اللعة في تحقيق مباحث الوجود والحدوث والقدر وأفعال العباد لإبراهيم بن مصطفى

المذاري الحلبي، ت. ۱۱۹۰هـ، تحقيق محمد زاهد الكوثري، مصر ۱۳۵۸/۱۹۳۹.

Konuşmalarda geçen Ebû Hanîfe'nin tasavvufî yönüyle ilgili olarak ise, o dönemde tasavvuf kavramının kullanılmadığını, onun yerine takva, zühd, vera' tabirlerinin kullanıldığını, hatta Ebû Hanîfe'nin menakıbı ile yazılan eserlerde "Ebû Hanîfe'nin Takvası, Vera'ı, Zühdü" gibi başlıklar altında bu yönünün ele alındığını görmekteyiz.

كتاب الرد على أهل البدع في dil özellikleri dönemin *Kitab ut-Tevhid* gibi diğer eserlerinde de aynen görülmektedir. مكحول بن الفضل النسفي ت. 318هـ، مطبع والأهواء الضالة لأبي مطيع

Ayrıca Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat kavramı Ebû Hanîfe ve İmam Mâlik başta olmak üzere erken dönem âlimleri tarafından bugünkü kullandığımız anlamda kullanılmaktadır (Üstuvâî, Sâid b. Muhammed, v. 432, *Kitâbu'l-İtkâd*, thk. Seyit Bahcivan, s.128-131; İbn Abdi'l-Berr v. 463, *el-İntikâ*, thk. Ebû Gudde, s. 314). Sadece Ehl-i Hadis için kullanılan bir kavram değildir.

Yine Sönmez Bey'in gündeme getirdiği Matürîdî'nin Din Siyaset ayrımı yapması meselesinde de anakronizm yapılıyor gibi geliyor bana. Zira böyle bir şey o dönemin insanının zihninden bile geçirmediği bir husustur.